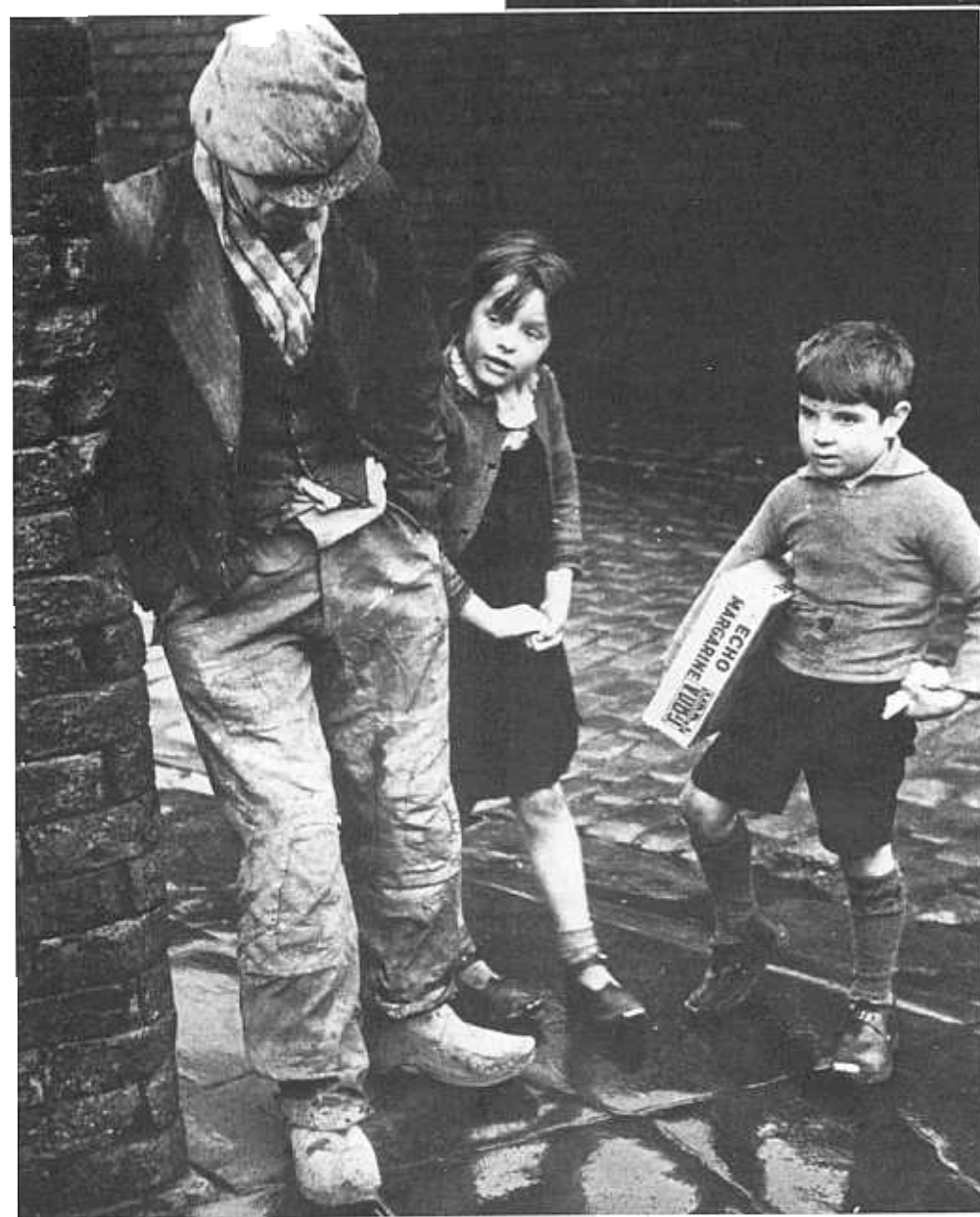
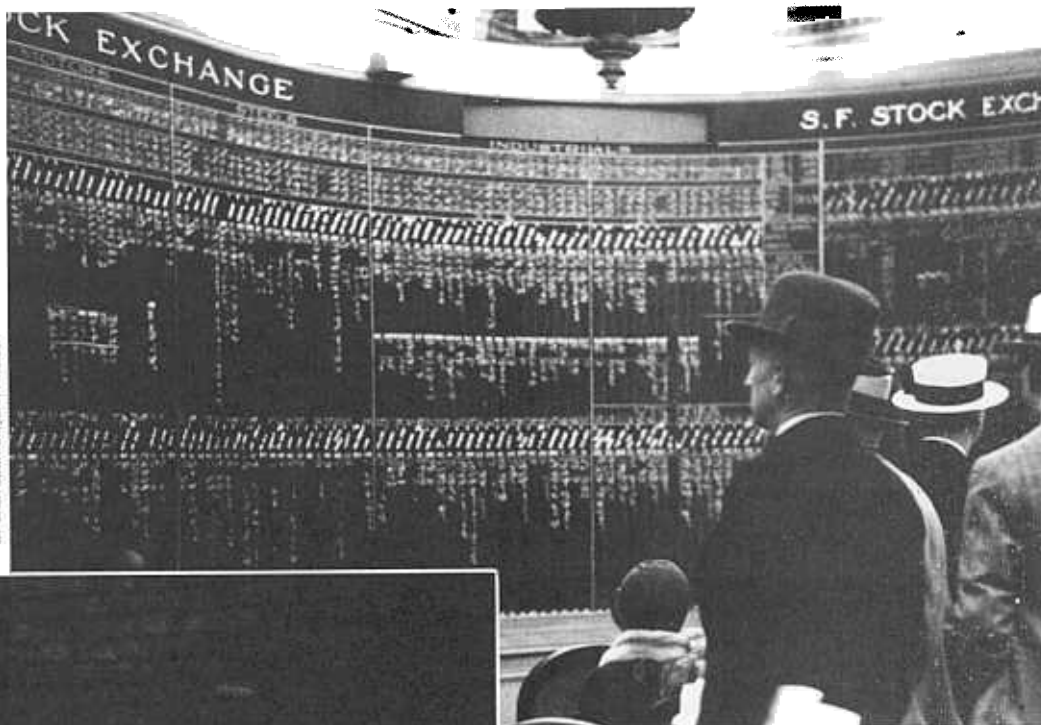

Marele crăh financiar

Marea Criză s-a declanșat atunci când un colaps financiar din SUA a atras după sine o criză economică mondială. Scăderea producției, numărul mare de șomeri și sărăcia generală și-au pus amprenta asupra anului 1930, având consecințe politice de lungă durată.

În 1918, Europa a început să-și revină treptat după ravagiile Primului Război Mondial. Existau mari dificultăți de revenire la normal, în special în Germania înfrântă, unde se confruntau grupările politice înarmate iar creșterea

Ernst Scharf/Johannes Hillenboon

▲ Bursa de Acțiuni din New York, Wall Street, în 1930. Criza a început pe 24 octombrie 1929, iar până în iulie 1932 indicele bursier a scăzut la mai puțin de un sfert din valoarea sa anterioară.

● Costul uman al Crizei. În martie 1929 existau 1,2 milioane de șomeri în Marea Britanie. Până în martie 1930, numărul lor a ajuns la 1,7 milioane, iar până în iulie, 2,5 milioane.

rea inflației din perioada 1922-23 spulberase economiile clasei mijlocii. Însă, până la sfârșitul anului 1920, situația economică părea să se fi stabilizat peste tot. Prosperitatea era inegală – nu au fost niciodată mai puțin de un milion de șomeri în Marea Britanie, între cele două războaie mondiale – iar câteva țări, inclusiv Marea Britanie și Germania, cereau împrumuturi SUA pentru plata datoriilor de război, care erau în marea lor majoritate sume de bani împrumutate de la alți creditori americani. Însă, de vreme ce economia SUA prospera, nu păreau să existe pericole în astfel de dependențe financiare.

Rămânând neatinsă de războiul care le afectase profund pe concurențele sale, SUA mergea înainte, dând naștere unei societăți de consum opulente. Datorită creșterii producției, exportului și veniturilor populației, păreau să nu existe limite ale unei viitoare expansiuni, iar optimismul american era reflectat în valorile crescânde ale acțiunilor vândute pe Wall Street, principala bursă de acțiuni din New York. De vreme ce valorile acțiunilor creșteau din ce în ce mai mult, sute de mii de oameni au ajuns la concluzia că achiziționarea de acțiuni era o metodă sigură și ușoară de a face bani. Reguliile pieței de acțiuni le-au permis persoanelor deținătoare de capital puțin să cumpere “on the margin” – plătind o

sumă mică de bani – și, în consecință, noile companii proliferau; uneori, un grup de noi companii putea fi înființat doar cu ajutorul capitalului unei singure companii. În timp ce totul mergea bine, fragilitatea acestor aranjamente nu părea importantă, iar cererea ridicată de acțiuni a dus la creșterea continuă a prețurilor acestora.

Prăbușirea

Până în 1928 și 1929, prețurile acțiunilor au crescut uluitor. Apoi, în septembrie 1929, acestea au început să scadă. Acționarii s-au alarmat, fiind în cele din urmă cuprinși de panică. În 24 octombrie, zi care avea să fie numită "Joia Neagră", 12 milioane de acțiuni au fost date spre vânzare – iar acesta era doar începutul. Lucrurile au început să se schimbe, lumea grăbindu-se să vândă acțiuni, micșorându-le prețurile, pentru a putea vinde mai mult.

Cumpărătorii "on the margin" nu au putut să plătească și și-au pierdut acțiunile, iar grupurile subcapitalizate de companii nu au reușit să-și acopere pierderile și au dat faliment. Până la sfârșitul anului, "Prăbușirea" a ruinat mulți indivizi și multe instituții, șubrezind încrederea națiunii. Acesta nu a fost sfârșitul, deși panica vânzării acțiunilor încetase, prețurile au continuat să scadă timp de încă aproape trei ani.

Minele, fabricile și magazinele erau afectate în mod direct sau indirect de Criză, deoarece companiile au dat faliment, iar băncile și întreprinderile solicitau înapoierea împrumuturilor acordate. Prăbușirea încrederii publice a afectat în special băncile, ale căror depunători se grăbeau să-și retragă economiile; prin urmare, în jur de 5 000 de bănci americane au fost închise.

Apoi s-a făcut simțit un alt efect zguduitoare. Închiderea unor fabrici și întreprinderi a dus la

creșterea numărului de șomeri. Pe lângă aceasta, reducerea puterii de cumpărare a oamenilor rămași fără locuri de muncă a atras după sine închiderea altor întreprinderi, și așa mai departe. Numărul șomerilor în SUA se ridica la 13 milioane sau mai mult, iar lipsa adăposturilor și sărăcia erau obișnuite. Aceasta a fost Marea Criză care nu a durat luni de zile, ci ani.

Efecte mondiale ale Crizei

Economiile țărilor europene au fost curând afectate de Marea Criză, dar impactul deplin al acesteia nu a fost simțit decât în 1931. În mai, falimentul marii bănci austriece Kreditanstalt a atras după sine prăbușirea economică a Europei Centrale. Germania, care depindea de împrumuturile și investițiile americane care dispăruseră atunci, a fost lovită din plin, numărul de șomeri ajungând în cele din urmă la șase milioane. Criza Marii Britanii urma să se declanșeze după câteva săptămâni și chiar și țări mai puțin industrializate, cum erau Franța și Italia, au fost grav afectate. Diminuarea cererii de cafea, zahăr, bumbac și mătăsuri a dus la sărăcirea țărilor de la Brazilia până la Japonia.

Marea Criză a avut un rol important în marile schimbări politice din jurul anului 1930. Guvernul Laburist al Marii Britanii a căzut iar Partidul Laburist s-a destrămat. Liderii laburiști au intrat în coaliție alături de conservatori și liberali, formând un Guvern Național care a micșorat ajutoarele de șomaj și salariile angajaților civili. Aceste noi măsuri economice stringente au dus la izbucnirea unei revolte a marinei la Invergordon, în Scoția, și la o serie de "marșuri ale foamei" ale șomerilor protestatari; cel mai cunoscut fiind Marșul de la Jarrow din anul 1936. Măsurile guvernamentale nu au reușit să "salve-

ze lira" iar Marea Britanie a fost obligată să abandoneze Standardul de Aur, menit să mențină stabilitatea financiară. O altă doctrină îndrăgită, comerțul liber, a fost abandonată atunci când au fost impuse tarife (taxe de import) asupra unui număr mare de mărfuri străine, în vederea protejării propriilor industrii. Multe țări au adoptat această politică, denumită protecționism, care a provocat restrângerea comerțului mondial și a încetinit recuperarea economică a națiunilor.

În Germania, Criza a generat nemulțumirile care i-au adus pe Adolf Hitler și pe naziști la putere. În mod poate accidental, Hitler a adoptat politica economică promovată (fără succes) în Marea Britanie de economistul John Maynard Keynes – care stipula că guvernele trebuiau să cheltuiască, începând lucrări publice de mari proporții, care vor asigura locuri de muncă și vor pune economia pe picioare. Naziștii cheltuiau bani mulți pe armament, refacerea drumurilor, pentru promovarea planurilor de cucerire ale lui Hitler, dar rezultatul a fost cel prezis de Keynes: șomajul făcea parte din trecut iar Hitler era privit de restul populației ca un făcător de minuni.

Militarismul a jucat un rol similar în Japonia. În SUA, electoratul, sătul de prezicerile președintelui Hoover ce susținea că prosperitatea era foarte aproape, l-a votat pe Franklin D. Roosevelt ca președinte. Planul de reforme "New Deal" al lui Roosevelt cuprindea proiecte guvernamentale de tip keynesian, dar a fost controversat, realizându-se puține succese.

Spre sfârșitul anului 1930, lucrurile s-au îmbunătățit, deși numărul șomerilor era încă foarte ridicat. Economia mondială și-a revenit complet doar după 1939, când războiul a asigurat locuri de muncă pentru toți.

⦿ Acest desen din anul 1933 ilustrează instabilitatea din sistemul monetar internațional. Până la acea vreme, Marea Britanie a fost exclusă din Standardul De Aur.

⦿ Șomeri ce își așteaptă rândul pentru a primi mâncare gratuită, la unul din localurile din Chicago ale lui Al Capone, în 1930. În acea perioadă, rata șomajului în SUA trecea de zece la sută.

⦿ Marșul foamei din Jarrow, 1936. Primul marș de acest fel avusese loc în 1932, fiind organizat de Comitetul Național al Muncitorilor.

⦿ Franklin D Roosevelt a devenit președinte al SUA în 1932. Planul de reforme al acestuia, intitulat "New Deal", includea efortul de a stimula economia prin cheltuieli publice.

